

Tansu Yardımcı

<https://orcid.org/0000-0003-0810-8078>

Graduate Student, Kırıkkale University, International Relations, Türkiye, tansuyardimci31@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Yardımcı, T. (2025). 15 Temmuz Sonrası Yerli Savunma Sanayinin Türk Dış Politikasına Etkileri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 12 (2), 236-253.

15 Temmuz Sonrası Yerli Savunma Sanayinin Türk Dış Politikasına Etkileri*

Öz

Türk Dış Politikasında 15 Temmuz sonrası süreç; Türkiye'nin güvenlik konusunda yaşadığı endişelerinin politikalarına yön verdiği bir dönem olmuştur. Bu endişelerin temel nedeni ise Türkiye'nin bir çatışma çemberi içerisinde olması hatta bazı zamanlar bu çatışmaların içinde dolaylı olarak yer almasıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin Dış politikasında güvenlik endişeleri oluşmuştur. Bunlar sırasıyla; 2011 Arap Baharı sonrası iç karışıklıkların durmadığı, terörist unsurların ve birçok silahlı aktörün bulunduğu sınır hattımız bulunan Suriye'nin ihtilafı durumu ve 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsüdür. Bu darbe teşebbüsü Türkiye'nin dış politikasında değişikliğe gitmesine sebep olan en önemli kırılma noktasını oluşturmaktadır. Bu sebeple çalışmada ilk olarak Türkiye'nin yaşadığı güvenlik endişelerine yer verilmiştir. 15 Temmuz darbe teşebbüsünün Türkiye'ye yüklediği kendi kendine yetebilme kaygısıyla tam bağımsız savunma sanayine yönelmesine, önemine ve bu çalışmaların dış politikada ki çıktıları ve etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, 15 Temmuz, Güvenlik Politikaları, Savunma Sanayi

After 15 July, the Effects of Domestic Defence Industry on Turkish Foreign Policy

Abstract

The post-15 July period in Turkish Foreign Policy has been a period in which Turkey's security concerns have shaped its policies. The main reason for these concerns is that Turkey is in a circle of

* Bu makale yazarın “2016 Sonrası Savunma Sanayi Yatırımlarının Türk Dış Politikasına Etkisi” başlıklı Yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

conflicts and sometimes even indirectly involved in these conflicts. In this context, security concerns have emerged in Turkey's foreign policy. These are respectively; the conflict situation in Syria, which is located on our border, where internal unrest has not stopped after the 2011 Arab Spring, where terrorist elements and many armed actors are present, and the coup attempt of 15 July 2016. This coup attempt constitutes the most important breaking point that led to a change in Turkey's foreign policy. For this reason, the study first addresses Turkey's security concerns. The July 15 coup attempt caused Turkey to turn towards a fully independent defence industry with the concern of self-sufficiency, the importance of these studies and the outputs and effects of these studies on foreign policy are examined.

Keywords: Turkish Foreign Policy, July 15, Security Policies, Defence Industry

Giriş

15 Temmuz darbe kalkışması Sivil iktidara ve devlet olgusuna oldukça zarar veren bir olay olarak Türk siyasi hayatında bir travma etkisi yaratmıştır. Bu travmanın etkisi yıllarca sürececek birçok alana ve çalışmanın ana merkezlerden biri olan dış politikaya etki etmiştir. Devlet olgusu zarar gördüğü için atılan tüm adımlar devleti güçlendirmek adına olmuştur. Mevcut bir aktörün normalde yapmayacağı bir şeyi başka bir aktörün etkisiyle yapması durumu olan güç; Türk devleti için oldukça önemli olmuş, iç ve dış politikada atılan tüm adımlar “güçlenmek” adına olmuştur.

Gücün birçok farklı boyutu da bulunmaktadır. Askeri kapasite yani sert güç, gücün ölçülebilen boyutudur. Bu ölçütte askeri niteliktir. Yani bir ülkenin mevcut kolluk kuvvetlerinin niteliğidir. Bu niteliğinin ölçütü ordunun kapasitesidir (ordunun sayısı ve niceliği, silah, tank, askeri araçlar, mühimmat vs.) Ordu dışında savunma sanayi; bir ülkenin kolluk kuvvetlerinin ihtiyaç duyduğu her türlü teçhizatı, silahlı sistemi ve gerekli olan mühimmatını üretebilen gerektiğinde tamir ve bakımını yapabilen firmaların toplamına verilen isimdir. Bu yönüyle savunma sanayi bir ülkenin kapasitesine yani gücüne doğrudan etki etmektedir, ülkelerin dış politik kararlarına, uluslararası sistemde ki yerini muhafazasında hatta daha da güçlenmesinde oldukça önemlidir. Bu hususta savunma sanayinin etkisinin incelenmesi durumu Türkiye’nin 15 Temmuz sonrası oluşan güvenlik endişeleri ile yaptığı yatırım vs. İş birliği ile Savunma sanayini geliştirmeye çalışmasıdır. Türkiye’nin genel manada 2016 sonrasını tehdit algısıyla yerli ve bağımsız savunma sanayinin gelişmesi bu sürecin en önemli sonucu ve zamanla etkeni de olmuştur.

1. 15 Temmuz Darbe Teşebbüsü ve Güvenlik Ekseninde Değişen Dış Politika

15 Temmuz Darbe teşebbüsü sonrası Türk dış politikasını en net özetleyen tanım “Ankara merkezli” bir dış politika izlenmiş olmasıdır. Bu tanımın en genel sebebi ise 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal dönemini (1983-1991) saymazsak Türk Dış politikasının genel manada batıcı ve

statükoyu korumaya yönelik bir dış politika izlediğini söylemek yanlış olmaz. Başarısız darbe girişimi sonrasında Türk dış politikasında en önemli argüman devlete kaybetmek üzere olduğu devletliğini geri vermeye çalışmak olmuştur. Devleti devlet yapan en önemli faktörlerden biri olan bağımsızlık 15 Temmuz’la birlikte sarsılmıştır. Bunun en temel sebebi ise bu başarısız darbe girişiminin hem sivil hem de askeri bir darbe kalkışması olmasıdır. Bu sebeple bu süreçten sonra Türk Dış Politikasının en temel önceliği bir ideolojiye bir birliğe veyahut bir güce yakınlıktan ziyade milli menfaatleri ve bağımsızlığı öncelemek olmuştur (Övür, 2016). Türkiye, 15 Temmuz Darbe girişiminin ardından realist bir tutum sergilemeye başlamıştır. Bu tutumların başında “savunmacı realizm” gelmektedir. Dış politikalar kapsamında kurulması gereken ilişkilerde aynı şekilde “dış politikalar” yaklaşımının benimsenmesi ile kurulmaya başlanmıştır. Bu aşamada alınan kararlar ve verilen tercihler genel olarak Türkiye’nin çıkarları üzerine kurulmuştur. Darbe girişiminde yaşanan iç politik sorunlar, hükümetin başta iç olmak üzere tüm dış politik kararlarında yenilikler getirmesine neden olmuştur. Çünkü bu aşamada devletin kendini güvence altına alması en büyük gereklilik olarak düşünülmüştür. Bu aşamada alınan ve benimsenen kararlar netice itibari ile ülkenin laik bir devlet anlayışı ile yönetilmesine yol açmıştır. Bu yönetim şekli aynı zamanda dış politikalar üzerinde de rasyonel bir tavrın sergilenmesine yol açmıştır (Balcı, 2017; Doster, 2017). Türkiye 15 Temmuz Darbe girişimi sonrası yalnızca hükümet ekseninde değil vatandaşlar ekseninde de bir gerilim oluşturmuştur. Bu nedenden dolayı devlet hem sert güç (hard power) hem de yumuşak güç (soft power) yaklaşımlarını benimsemeye başlamıştır. Bu hususta yalnızca dış politikalara yönelik bir değişimden söz etmek yanlıştır. Çünkü hükümetin almış olduğu kararlar çok yönlü kararlardır. Nitekim en temel kararların dış politikalar üzerinden aldığı öne çıkarılmaktadır. Özellikle terörizme karşı daha dinamik bir tavır takınan devlet, bu konularda mücadeleyi daha da arttırmıştır. Türkiye terör sorunları ile uzun yıllardır mücadele etmektedir. Fakat her geçen terör saldırıları ülkemizde daha da yoğun bir saldırı şeklini almış, yalnızca sınırda değil ülke içerisinde de güvenlik sorunlarını ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bu gibi güvenlik endişelerinden ötürü hükümet, çok yönlü bir savunma mekanizması oluşturma kararları almaya başlamıştır. FETÖ, PKK, PYD, IŞİD gibi pek çok terör örgütleri ile mücadele etmek durumunda kalan Türkiye, 15 Temmuz Darbe girişimi sonrasında güç faaliyetlerini daha da arttırmak durumunda kalmıştır (Duran, 2016; Alkan, 2016). Türkiye 15 Temmuz Darbe girişimi öncesinde doğu ve batı arasında var olan sorunları yapısalcı bir tavır ile yaklaşmak istemiştir. Bu konuda yumuşak güç politikalarını uygulayan hükümet, keskin bir tavidan çok ılımlı bir yol izleme kararındadır. Özellikle 15 Temmuz Darbe girişiminden önce Arap Baharının

yaşanması Türkiye’yi planlamadığı bir şekilde kritik sürece girmesine yol açmıştır. Bu durumun temel sebepleri arasında ABD ve AB’nin büyük bir etkisi bulunmaktadır. Türkiye dış politikalar bakımından her daim planlamış olduğu stratejilerinin bozguna uğratılması ile mücadele etmiştir. Arap Baharı da bu örneklerden birisidir. Nitekim 15 Temmuz’da yaşananların ardından devlet yeni politik kararlar almak durumunda kalmıştır. Bu döneme kadar alınmış politik kararlar ülkenin herhangi bir gerginlik oluşturmaması adına alınan kararlar olmuştur. Fakat durum farklı bir noktaya taşınmaya başlayınca hükümet, kendi bağımsızlığı ve ülkenin çıkarları doğrultusunda hareket etme kararı almıştır (Dursunoğlu, 2016; Selamey, 2015). 15 Temmuz Darbe gecesi ülke çapında büyük bir sarsıntının yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle Ankara ve İstanbul’da yaşananlar hem toplumsal hem de siyasi olarak büyük bir sarsıntı yaşatmıştır. Darbe öncelikle hükümetin içeriden dışarıya doğru bir yol izlemesine sebep olmuştur. Özellikle içeride görev alan ve faaliyetine devam eden kişiler terör örgütüne üye olmakla suçlanmış, Türkiye Cumhuriyeti kapsamında görevlerine son verilmiştir. Ordudaki yapılandırmalar yeniden güncel hali ile düzenlenmeye başlanmıştır. Başlatılan bu temizleme operasyonu zaman içerisinde dış politik kararlarda yer alan etkenlere kadar uzanmıştır. Çünkü FETÖ terör örgütüne mensup kişiler yalnızca ülke içerisinde değil ülke dışarısında da faaliyetlerine devam ettirme amacıyla bulunmuşlardır. Dışarıdan ülke içerisine yansıyan bu etkileşim süreci köklü bir değişimin yaşanmasına yol açmıştır (Şahin vd., 2018). Türkiye özellikle dış politikalarında net bir tavır sergilemeye başlamış, bu da hükümetin görünür olmasını sağlamıştır. Bu realist yaklaşım biçimi uluslararası alanda da farklılıkların yaşanmasına neden olmuştur. Öyle ki hükümet terör örgütlerine karşı takınmış olduğunu tavrını net bir şekilde ifade etmeye başlamıştır. Bu durum da ülkenin dış ilişkileri bağlamında farklılaşmanın yaşanmasına yol açmıştır. Zaman zaman Türkiye’nin net ifadeleri uluslararası alanda gerilimin ve sürtüşmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu durumu Türkiye ve ABD arasında görmek mümkündür. Çünkü FETÖ terör örgütünün lideri ABD’de yaşamaktaydı (Gülen, 2017). 15 Temmuz sonrasında Türkiye’nin dış politikalara olan yaklaşımları öne çıkan bir konu olurken uluslararası alanda da büyük bir tartışma konusu olmuştur. Darbe girişiminin ardından Türk ordusunun iç karışıklıklara yol açtığı düşüncesi uluslararası alanda tartışmalar yaratmıştır. Bu tartışmalar arasında ordusunun zayıflamış olduğu düşüncesi yer almaktadır (Can, 2019). Bu durum neticesi itibari ile Türkiye’nin terörle mücadele edebilme noktaları da kırılmış olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Özellikle Türkiye ve ABD arasında var olan gerginlik yeniden har safhaya ulaşmaya başlamıştır. Bu dönemde Türkiye ve ABD ilişkileri bozulmuş, Türkiye’nin NATO üyeliği, Rusya ve İran ile birlikte bir ittifak oluşturup oluşturmayacağı

tartışma konusu olmuştur. Literatürde de 15 Temmuz darbe girişiminin ardından dış politikalar dikkat çeken noktalar olmuştur. Rusya, ABD ve Avrupa Birliği ilişkileri bu tarihten itibaren farklı bir noktaya taşınmıştır. Özellikle ABD ve Türkiye arasındaki ilişkiler dünya genelinde de takip edilen bir süreç haline gelmiştir. FETÖ liderinin ABD’de yaşıyor olması, Türkiye’nin de ısrarla iadenin yapılmasını istemesi, ilişkilerin kırılmasına neden olmuştur. Darbenin gerçekleştirildiği tarihte ABD başkanlığında Obama görev yapmaktadır. Darbe girişimi sonrasında 3. saat itibari ile açıklama yapan ABD, birlik ve beraberlik çağrısında bulunmuştur. Yapılan açıklamaya göre ABD, Türkiye’nin yanında olduğunu bildirmektedir (Karagöz, 2017; Aljazeera Türk, 2016). Nitekim iadenin talep edilmesi üzerine ABD dışişleri bakanından kesin olmayan, detayların uzun sürede incelenebileceğini bildiren bir geri dönüş mesajı alınmıştır. Bu geri bildirim sonrasında ABD’nin samimi olmadığı anlaşılmıştır (Toner, 2016). Çünkü sunulan kanıtlar ABD için yetersizdir. Bu nedenden dolayı iadenin yapılamayacağı açıkça ifade edilmiştir (Kılıçer, 2019). Darbenin yaşandığı süreç ve öncesi dâhil olmak üzere ABD’nin yürütmüş olduğu politik kararlar, Türkiye ile ters düşmektedir. Öyle ki ABD, terör örgütleri ile yakından ilişkilidir. Bunun yanında Orta Doğu’da var olan problemlerin içerisinde de aktif rol alan ABD, Türkiye’nin hedefleri ile her daim ters düşmüştür. Nitekim sözlü olarak ABD her daim Türk devletinin yanında olduğunu bildirmiştir. Fakat uygulama alanında bu tür bir yaklaşım ne yazık ki görülememiştir (Kardaş, 2017).

2017 yılında ABD yeni bir seçim gerçekleştirmiş başkanlığa Trump’ı getirmiştir. Bu dönemde yeniden gündeme getirilen iade meselesi, Trump tarafından açıkça reddedilmiştir. Trump ile sağlanan ilişkiler genel olarak incelendiğinde sürecin daha da uzatıldığı, Türkiye nezdinden herhangi bir hassasiyetin gösterilmediği görülmüştür (Aktan, 2018). Darbe girişiminin ardından ABD, Türkiye’yi olumsuzluklara iten bir devlet modelindedir. Hem siyasi hem de mali açıdan Türkiye’nin sıkıntılı süreçlere girmesine yol açmıştır. Özellikle ithalat ve ihracatta dolar bazından alım satımın sağlanması, Türkiye’yi mali açıdan sıkıntıya sokmuş, döviz miktarlarında kayıpların yaşanmasına neden olmuştur (McDowell, 2021). Türkiye, kendi ülkesi için almış olduğu kararlarda (Örneğin, S-400 alımında) ekonomik sorunları daha fazla yaşamasına neden olmuştur. Yapılan bu girişimlerin ise ABD açısından güven sarsıcı faaliyetler olduğu bildirilmiş, gerilim giderek daha fazla artmaya başlamıştır (Timoçin, 2020). ABD’nin genel olarak Türkiye ile olan iletişimine ve ilişkilerine bakılacak olur ise bu süreçte her daim güven vermeyen bir devlet olmuştur. Özellikle darbe girişiminin ardından Türkiye’ye olan yaklaşımları çelişkili bulunmuş ve risk faktörü oluşturan etmenleri Türkiye için kullanmıştır (Timoçin, 2020). Türkiye’nin Rusya ile yakın ilişkiler kurmasında temel etken ABD’dir. Çünkü

ABD bu süreçte Türkiye'yi yalnızlaştırmış ve çıkmaza sürüklemeye çalışmıştır (İzzetgil & Murshudlu, 2021). Darbenin yaşanmasının ardından geçmiş olsun dileklerini ileten Başkan Putin, Türkiye'nin yanında olduğunu bildirmiştir (Yüzbaşıoğlu, 2019). Rusya Federasyonu süreç içerisinde sergilemiş olduğu tavırlarında Türkiye'ye güven veren bir yaklaşım içerisinde. Suriye meselesinde de ortak adımların atılması gerektiğini düşünen her iki devlette, bu süreçte birlikte hareket etmek istemişlerdir. Fakat süreç içerisinde her iki devlette Suriye üzerinde farklı amaçları olduğunu göstermiştir. Nitekim Rusya Federasyonu Orta Doğu üzerinde bir müttefikini kaybetmek istememektedir. Bu nedenden dolayı Türkiye ve Rusya Federasyonu yakın ilişkilerine aktif olarak devam etmişlerdir. Öyle ki bu süre zarfında pek çok görüşmeler yapılmış, yapılan görüşmeler ile birlikte çeşitli konu başlıkları üzerinde durulması gerektiği hem fikrine ulaşılmıştır. Örneğin, 2019 yılında Suriye meselesi için görüşme düzenlenmiş, 10 maddelik bir mutabakat belirlenmiştir (Euronews.com, 2019). Bunun yanında yine BOTAS ve GAZPROM projeleri üzerinde anlaşma sağlanmış, Türk-Rus enerji iş birliği üzerinde bir ilerleme kaydedilmiştir (Narlı, 2020). Darbe girişimi sonrasında bir diğer önem arz eden nokta AB'dir. Türkiye darbe girişiminin ardından idam söylemlerini gündeme getirmeye başlamıştır. Bu konuya dikkat çeken AB, Türkiye'yi idamın getirilmesi aşamasında kınadığını belirtmiştir. Özellikle Türkiye'nin AB üyeliği alabilmesi için idamın getirilmesi büyük bir engel teşkil edeceği eklenmiştir (De La Baume, 2016). AB darbe sonrasında Türkiye'yi sürekli eleştiren bir konumdadır. Öyle ki Türkiye'nin atmış olduğu her adımda eleştirilerin dozu daha da arttırılmıştır. Yapılan eleştiriler ise genel olarak FETÖ liderinin takipçisi olunması, insan hakları, PKK ve PYD'nin Türkiye tarafından kabul edilmemesi, Suriye meselesi gibi konulardır (Duman, 2018). Darbe girişimi sonrasında AB, Türkiye'nin yanında olduğunu ifade etmiştir. Fakat dostane yaklaşımlarını hiçbir zaman Türkiye için göstermemiştir. Bu aşamada aktif olarak Türkiye'yi eleştiri yağmuruna tutmuştur. Özellikle konuların Mülteci sorunu ile bağdaştırılması AB ve Türkiye ilişkilerinde bunalımın yaşanmasına neden olmuştur. Mülteci sorunu gündeme geldiğinde AB yetkilileri Türkiye'ye bu konuda ziyaret gerçekleştirmiştir. AB için ön planda tutulan mesele Mülteci konusu olmuştur. Çünkü mültecilerin AB sınırına gelmesi talep edilen bir durum değildir. Bu nedenden dolayı AB'nin Türkiye göstermiş olduğu yaklaşımları çıkara dayalı yaklaşımlar olarak değerlendirilmektedir (Kakışım & Erdoğan, 2018). Komşu ülkelerden birisi olan Yunanistan, Türkiye ile çoğu konuda anlaşamayan ülkelerden birisidir. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında da aynı şekilde somut hareket eden Yunanistan, Türkiye ile ortak bir birlik sağlayamamıştır. Yunanistan, adalar, Akdeniz sondaj çalışmaları, sınır ihlalleri ve Kıbrıs konusu üzerinde Türkiye ile sürtüşmektedir. Bu sürtüşmeler ise yine darbe sonrasında da devam

etmiş, ilişkilerin daha da çıkmaz noktaya taşınmasına neden olmuştur (Kasapoğlu, 2017). Darbe girişimi sonrasında 8 darbeci asker, Yunanistan'a sığınmıştır. İadesi istenilen bu askerlerin ise iadesini Yunanistan reddetmiştir. Bu tavır sonrasında Yunanistan'ı eleştiren Türkiye, darbe destekçisi olarak Yunanistan'ı kınamıştır (Ataman & Özdemir, 2018). Orta Doğu ülkelerinden birisi olan İran ise darbe sonrasında Türkiye'nin yanında olduğunu belirtmiştir. Darbe gecesinde yapılan açıklamalarda da İran, Türkiye'nin herhangi bir yardıma ihtiyacı olduklarında da yine yanlarında olacaklarını belirtmişlerdir. İran ve Türkiye darbe öncesinde sıcak ilişkiler içerisinde olan iki ülke değildir. Nitekim ilişkileri kesin olarak da soğuk bir süreçte yer aldığı belirtilememektedir. Darbe girişiminin ardından samimi adımlar atan İran, Türkiye ile iyi ilişkiler içerisine girmiştir. AB ve ABD'nin kararları dışında bir karar alan Türkiye darbe girişimi sonrasında hem Rusya hem de İran ile sık sık görüşmeler düzenlemiş bir arada da görüşmelere katılmıştır (Aktaş, 2016). 15 Temmuz, Türkiye için kırılma noktasıdır. Darbe girişiminin yaşanmasının ardından iç politikanın dış politikaya nasıl etki ettiği açıkça görülebilmektedir. Tüm bu yaşananlar sonucunda ülkenin kritik sorunlar ile mücadele etmesi, kendi ehemmiyetini korumaya alması ve dış politikanın sorunları ile uğraşması, süreci daha da sorunlu bir hale getirmektedir. Yaşanan bu olayın tarihi bir olay olarak değerlendirilmesi önemlidir. Çünkü ülkemiz açısından önemli bir odak noktası oluşturmaktadır. Literatürde ve ilgili alanlarda da 15 Temmuz, önemli bir tarih olarak nitelendirilmekte ve halen üzerinde durulan bir konu olarak öne çıkarılmaktadır. Çünkü çok kapsamlı bir olay olmasından dolayı etkilemiş olduğu alanlar, olaylar ve durumlar uzun vadede ülkenin geleceğini etkilemiştir. Bu bakımdan günümüzde de tarihi bir olay olarak nitelendirilip göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Bostan, 2016; Altındağ, 2020).

2. Yerli Savunma Sanayi ve Dış Politikaya Etkileri

Türkiye, 15 Temmuz 2016 tarihi öncesinde de sınır güvenliği konusunda sorunlar yaşayan bir ülkedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu sınırlarında var olan terör tehdidi uzun yıllardır Türkiye'nin gündemini meşgul etmiştir. Türkiye terör ile mücadelede her yıl önlemler alan ve bu konuda yeni planlamalar düzenleyen bir ülkedir. Nitekim terör destekçileri ülkeye verilen zararları her geçen gün daha da arttırmış olmasından dolayı, konu daha da içinden çıkılmaz hale dönüşmeye başlamıştır. Özellikle yurt içinde de artan terör olayları birçok vatandaşın yaşamını kaybetmesine neden olmuştur. Bu nedenden dolayı ülke içerisine de sıçrayan bu güvenlik sorunu, ülkenin önemli meseleleri arasında yer almıştır. Güvenlik sorununu oluşturan bir diğer alt konu da etnik köken sorunudur. Terör örgütleri bu şekilde ülke içerisindeki vatandaşları söylemlerine inandırarak, ayrıştırıcı ifadelerin kullanılmasına neden olmuştur. Bu sayede ise

ülke içerisinde karmaşanın yaşamasına neden olunmuştur (Altındağ, 2020). 15 Temmuz 2016 yılında tasarlanan darbe girişimi Türkiye'nin yerli savunma sanayisini ve dış politikalarını etkileyen en önemli olaydır. Yaşanan bu olay sonrasında Türkiye güvenlik ve savunma politikalarına öncelik göstermeye başlamıştır. 2013 yılında patlak veren yolsuzluk olayları FETÖ lideri Gülen ve iktidar arasında bir gerilim oluşturmuştur. Bu durum 2016 yılında darbe girişiminin tasarlanması ile de son noktaya ulaşmıştır. 2013 yılında başladığı düşünülen darbe planlamaları, bu süre zarfı itibari ile yapılanmaya başlamıştır. Yapılanma öncelikle barışçıl ve eğitim odaklı bir yaklaşımı benimseyen bir hareketi kapsadığı ön görülmüştür. Nitekim yargı başta olmak üzere pek çok kamu kurumunda var olan bu yapılanma hareketi darbe girişimi ile ortaya çıkmıştır. Başarısızlık ile sonuçlanan darbe sonrasında Başbakanlığa bağlı bulunan Genelkurmay Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu ve Milli İstihbarat Teşkilatı Cumhurbaşkanlığı'na bağlanmıştır. Bununla birlikte Deniz, Hava ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı da Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmıştır. Harp Akademileri'nin faaliyetlerine son verilmiş, Milli Savunma Üniversiteleri açılmıştır. Ülke genelinde askeri ve sivil ilişkileri kapsamında sivilin faaliyeti daha ağırlıklı olarak benimsenmiştir. 14 Haziran 2018 seçimlerinde ise ana savunma ve güvenlik aktörü, başkanlık sisteminin getirilmesi ile Cumhurbaşkanlığı'na aktarılmıştır. MGK'nın benimsemiş olduğu yeni politikası ise Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcıları, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Savunma Bakanları, Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları şeklinde belirlenmiştir (Rodriguez Sanmartin, 2018). Cumhurbaşkanı, Türkiye savunma ve güvenlik kapsamı bakımından başkomutan olarak karar alma hakkına sahiptir. Bu yetkisi dâhilide ilgili bakanları ve genelkurmay başkanlarını atama yetkisine sahiptir. Bunun yanında yine kabine toplantıları veya toplanmaları da belirleyen üst makam olarak belirlenmiştir. Başbakanlık döneminde bu durum Anayasa'nın 117. ve 118. maddeleri uyarınca yerel savunma ve güvenlik politikalarını oluşturma Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu'na ait idi. Seçimle getirilen yeni sistem ile alınan kararlar ve yetkiler Cumhurbaşkanlığı konumuna taşınmıştır. Alınan kararlar bağlamında Cumhurbaşkanlığı makamı resmi olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ulusal güvenlik ve savunma konumunda birinci yetkiye sahiptir (Özaydın, 2020).

Alınan yerel savunma ve güvenlik politikaları 15 Temmuz darbe girişimi ve öncesinde yer alan siyasi ve dış politikaların etkisi iledir. Bunun yanında yine iç sorunların da en aza indirilmesi amacı ile de bu yeni kararların alınması ön görülmüştür. Ülke güvenliği en temel politikalardan birisidir. Bu nedenden dolayı alınan kararların daha sıkı ve daha tedbirli olduğu düşünülmektedir. Arap Baharı ile başlayan bu konu 15 Temmuz darbe girişimi ile daha da

belirgin hale gelmiştir. Türkiye'nin yerel savunma sanayisinde ve güvenlik politikalarında kesin kararların ve değişimlerin yaşanmasında etkili olan olaylar şu şekildedir (Özaydın, 2020);

- Suriye iç savaşı (2011-...)
- Esad güçleri (2011-...)
- PKK yanlısı YPG ve PYD (2011-...)
- IŞİD güçleri (2011-...)
- Suriye mülteci sorunları (2015-...)
- Meskûn Mahal ve Hendek Operasyonları (2015)
- Rusya uçağının düşürülmesi (2015)
- Türkiye'de yaşanan terör olayları (2016-2017)
- 15 Temmuz Darbe Girişimi (2016)

Yaşanan tüm bu olaylar milli savunma sanayisinde ve güvenlik önlemlerin oluşturulmasında temel faktörler olarak nitelendirilmektedir. Yaşanan olaylar arasında 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişimi son nokta olmuştur.

8 ay süresince devam eden siyasi ve ekonomik yaptırımlar, Rusya'nın Suriye'de bulundurmuş olduğu hava savunma sayısındaki artış, Türkiye'nin bu alandaki hareketini kısıtlamıştır. Bu nedenden dolayı askeri güçsüzlüğün varlığı tespit edilmiştir. Bu süreçte devam eden hibrit savaşında Türkiye hava üstünlüğünü sağlamak istemiştir. Bu amaçla ABD ile görüşmeler düzenlemiştir. Fakat var olan teknik anlaşamama nedenleri 15 Temmuz darbe girişimi ile daha da belirgin hale gelmiştir. Çünkü FETÖ lideri ABD tarafından Türkiye'ye teslim edilmemiştir. Rusya bu süreçte Türkiye'ye destek veren en önemli ülkeler arasındadır. Bu anlaşma neticesinde Türkiye ve Rusya S-400 anlaşması imzalamış, Türkiye güvenlik faaliyetlerini arttırma adımlarını atmıştır (Demirci, 2019). Suriye'nin iç savaşı Türkiye üzerinde önemli bir güvenlik önlemlerinin alınmasına neden olmuştur. Fırat Kalkanı (2016-2017), Zeytin Dalı (2018) ve Barış Pınarı (2019) Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarındandır. Yapılan operasyonlar ile Türkiye güney sınır güvenliğini kontrollü bir şekilde sağlamak istemiştir. Bununla birlikte YPG ve PYD güçlerinin temellendirmeyi amaçladıkları koridorun da önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Yapılan bu faaliyetler itibari ile yerel ve dış sorunlar ötelenmiş olup, savunma ve güvenlik kapasitelerinin de test edilerek başarısı ispatlanmıştır (Özaydın, 2020). Terör ile mücadele Türkiye'nin en temel sorunlarından birisi olmuştur. Bu mücadele ile oluşturulan sınır güvenlik hattı oluşturulmak istenmiştir. Bu amaçla istihbarat ve müdahale alanlarında yenilikler getirilmiştir. İnsansız hava araçları (İHA) üretiminde ve kullanımında onay verilmiş, aktif olarak kullanımları sağlanmıştır. Süreç içerisinde insansız hava araçları

operasyon kabiliyetini (SİHA) güçlendirmiştir. Elde edilen kabiliyet ile hem sınır içi hem de sınır dışı güvenlik önemleri için kullanılmaya başlanmıştır (Çetinmühürdar, 2019). Savunma sanayisinde sağlanan askeri araç ve gereçlerin ithal edilmesi hususunda yurt dışı kaynaklı birtakım sorunlar yaşanmıştır. Yaşanan bu sorunlar ise Türkiye'nin önemli politik unsurlarından birisi olarak değerlendirilmektedir ve sık sık Türk basınında da gündeme getirilmiştir. Türkiye, savunma sanayisinde mevcut olan konjonktürlerini dışarı bağımlı hale getirmekten çok kendi içerisinde bu durumu sağlayan bir ülke olmayı amaçlamıştır. Temel amaçlardan birisi de yine Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gereksinimlerini karşılayarak, var olan kaynakların artırılması ve ülke içerisindeki katma değer üretiminin sağlanmasıdır. Bu şekilde temellenen dönüşüm ülke için de çok yönlü bir fayda sağlayacağı düşüncesi oluşturmuştur. Nitekim 2018 yılında Cumhurbaşkanı'nın kamuoyuna da vermiş olduğu demeçlerinde savunma sanayisindeki politik sorunların gündeme getirildiği görülmektedir. 12.12.2018 tarihli Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nde koordine edilen Türk Savunma Sanayisi Zirvesi'nde açıklama yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, şu ifadeleri kullanmıştır;

“Günümüzde savunma teknolojilerinde güçlü ve bağımsız olamayan ülkelerin ve milletlerin geleceklerine güvenle bakabilmeleri mümkün değildir. Eğer, biz yine aynı yerde kalmış olsaydık, herhalde ne Zeytin Dalı Harekatı'nda ne aslında Zeytinlik operasyonunda atmamız gereken adımları atamaz, Fırat Kalkan'ında da hedefe ulaşamazdık. Ama bu adımlar atılınca da gerek Zeytin Dalı gerek Fırat Kalkan'ında hiçbir yerde herhangi bir destek gelmeden, biz kendi imkânlarımızla bu operasyonları gerçekleştirebildik. Bunları milletin bir zaferi olarak görürken, terör örgütlerini çökertme mücadelesinde bu operasyonlar, bize savunma sanayindeki gücümüze güç kattı. Bugün eğer terörle mücadelede bu hedeflere varabiliyorsak, bu neticeleri alabiliyorsak, bunun tek nedeni bu lojistik desteğin bize sürekli olarak akmasıdır, gelmesidir. Yoksa 'Batı verirse bir şey yaparım'... Kusura bakmayın Batı'dan hiçbir şey gelmez ve gelmedi. Hep kapılardan döndük, döndürüldük. Bize hep şunu söylediler; 'Kongre izin vermiyor'. Ama başkalarına veriyor ama Türkiye'ye gelince vermiyor. Bunu Kıbrıs'ta yaşadık. Herkes muhabere sustu denildiği zamanda biz Kıbrıs'tan sonra Aselsan'ı kazandık. Şimdi elimizde bir Aselsan'ımız var. Kötü komşu, bizi ev sahibi yaptı” (Özaydın, 2020, s. 63). İfadenden de anlaşılacağı üzere Türkiye'nin almış olduğu kararlarda başarıların elde edildiği anlaşılabilirken, batının da ülkenin lehine kararlar aldığı görülmektedir.

2013 ila 2019 dönemini içeren 11. Kalkınma Planlamaları belirlenmiştir. Türk Silahlı Kuvvetlerin ve çeşitli güvenlik güçlerinin giderek artan gereksinimleri karşılanmak istenmiştir. Bu amaçla ileri teknolojik yapıya sahip olan yerli ve milli olanakların kullanılması ön

görülmüştür. Savunma sanayisi alanında elde edilen gelişmeler ile birlikte ihracatın artırılması yönünde kararlar alınmıştır. Bununla birlikte yine savunma sanayisinde sağlanan gelişmelerin de aynı şekilde sivil sanayisinde de sağlanması amaçlanmıştır. Bu dönemde Türkiye yerli savunma sanayisinde ve milli güvenlik politikasında şu ön görüleri sağlamıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Kalkınma Planları; Akt. Özaydın, 2020);

- 6,7 milyar dolar savunma ve havacılık sanayisi cirosu (2018)
- Savunma ve havacılık sanayisinde 44,7 bin kişilik istihdam (2018).
- Yerlilik oranı %65 (2018)
- 26,9 milyar dolar artırım (2023)
- İhracat tutarının 2 milyar dolardan 10,2 milyar dolara çıkarılması (2023)
- Savunma ve havacılık sanayisinde 79,3 bin kişilik istihdam (2023).
- Yerlilik oranı %75 (2023)

Belirlenen hedefler doğrultusunda alınan ana politik başlıklar ise şu şekilde belirlenmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Kalkınma Planları; Akt. Özaydın, 2020);

- 2017 ila 2021 politik planlamada tema “*Teknolojik Derinlik ve Küresel Etkinlik*” olarak kabul edilmiştir.
- Planlama kapsamında dört noktaya hedef alınmıştır; “modernizasyonda hız, kalite, maliyeti arttırmak”, “kabiliyet ile etkinliği yükseltmek”, “verimlilik, yönetim, teknoloji ve bilimsel birikimlerin deneyimler ile içselleştirilmesi”, “stratejik insan kaynağı ve güçlü kurumsal yönetime geçilmesidir.”
- 2019 ila 2023 politik planlama, yerli imkânların tercih edilmesi ve dışarıya olan bağılılığın düşürülerek iç tedarik sürecinin daha verimli hale getirilmesi hedeflenmiştir.

Alınan yerli savunma sanayisi ve milli güvenlik politikaları, var olan herhangi bir tehdide karşı alınan önlemleri kapsamaktadır. Bunun yanında ülkenin dış politikada kendini göstermesi bu alanda istihdam sağlaması ve ticari faaliyetini arttırması da diğer önemli detaylar arasında yer almaktadır. Bu şekilde Türkiye’nin çok kapsamlı adımlar attığı düşünülmektedir. Aşağıda yer verilen Tablo 1’de ise Türkiye’nin son zamanlardaki savunma sanayisinde almış olduğu stratejik kararlar eklenmiştir.

Tablo 1. Savunma Sanayisi Stratejik Planlamaların Genel Tablosu
(Özaydın, 2020).

2007-2011	2012-2016	2017-2021	2019-2023

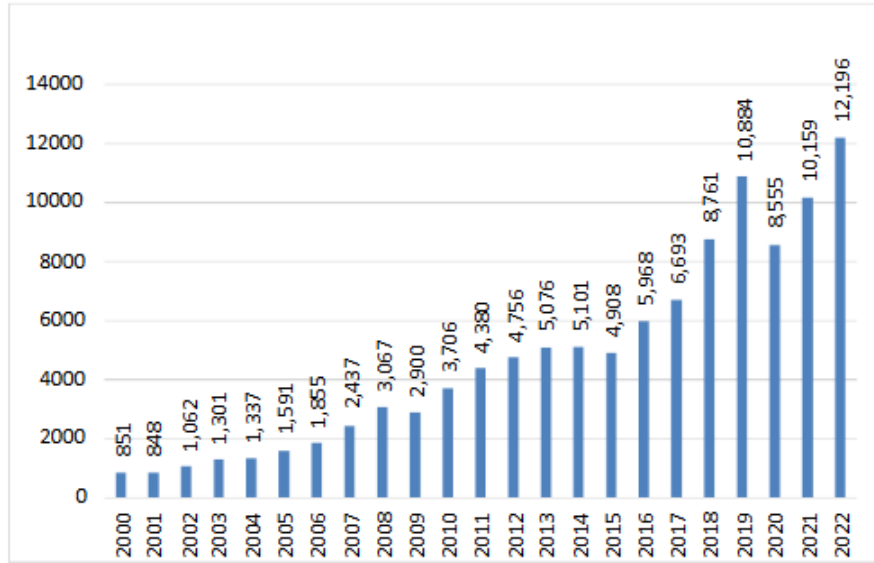
Uzman Kurumu	Tedarik	Teknolojik Üstünlük	Teknolojik Derinlik ve Küresel Etkinlik	Küresel Güç İnşası
• Proje sürelerinin %10 kısaltılması • Kalite ve Sanayi Güvenliği Uyum Sertifikası • Proje yönetiminde kurumsal stratejiler ile uyum	• Program yönetiminde olgunluğa geçiş • İhtiyaç yönetiminde sanayi ve Savunma Sanayi Müsteşarlığı’n ın katkısının artırılması • Strateji-kaynak ilişkisinin kurulması • Program Yönetimi Bilgi Sistemi’nin oluşturulması	• Etkin savunma ve güvenlik projeleri • Projelerde maliyet etkinlik • Tedarik mekanizmasını yeniden düzenlemek • Alt Sistemler ve projelerde ömür devri yaklaşımı	• Savunma ve güvenlik güçleri için en iyi tedarik modelini oluşturmak • Sürekli gelişim modelini etkin kılarak dışa bağımlılığı en aza indirmek	
• %50 TSK ihtiyaçlarının yurtiçinden karşılanma oranı • Sektörde kişi başı 250.000 \$ ciro • %20 KOBİ iş payı zorunluluğu • Ar-Ge için sürekli kaynak tahsisi	• Sektör etkinliğinin artırılması • Sektör derinliğinin sağlanması • Ürünlerin ömür devri yönetimi	• Sektörün yetenek bazlı büyümesi • Test ve değerlendirme alt yapısının geliştirilmesi • İhracat ve uluslararası	• Finansal kaynak yönetimini etkili bir şekilde kullanmak • Savunma ve güvenlik ekosistemi için gerekli	

	Savunma ve havacılık ihracatında 2 milyar \$'a; ciroda 8 milyar \$'a ulaşılması	işbirliğinin geliştirilmesi Savunma ve güvenlik alanında çift kullanım	insan kaynağı kapasitesini arttırmak
1 milyar \$ savunma ve havacılık ihracatı - Sanayi networkleri kapsamında işbirliği anlaşmaları - NATO ihalelerinden daha fazla pay alma	- Tasarım projelerinin hayata geçirilmesi - Teknoloji tabanının oluşturulması ve Ar-Ge sistematığının geliştirilmesi - Test merkezi ihtiyaçlarının merkezi olarak planlanması	- Temel ve ileri teknolojilerin milli imkânlarla kazanılması - Savunma ve güvenlik ekosistemi için yetenekli ve deneyimli işgücü oluşturulması - Özgün ve yeni teknolojiler için sektörün teşvik edilmesi	- Teknoloji kazanımı çalışmalarını desteklemek - Savunma ve güvenlik güçleri için sürpriz etkisi yaratacak kabiliyetleri haiz kılmak - Tasarım, tasarım geliştirme, sertifikasyon ve test süreçlerini haiz kılmak
- Planlı eğitim - Bilgi yönetimi stratejisi geliştirme - Stratejik yönetimin kurumsallaştırılması	- Kurumsal yetkinlik ve birikimin geliştirilmesi - Kurum kimliği ve iletişimin geliştirilmesi	- Kurumsallaşmayı destekleyen yönetim sistemlerinin kurulması - Kurumsal yeteneklerin sektörde fark	Paydaşlar arasındaki etkileşimi artırarak savunma sanayii ekosisteminde ki bütünlük

	Çalışanın motivasyonunun artırılması	yaratacak şekilde geliştirilmesi - Kurumsal Bilinirlik - Eğitim Yönetim Sistemi	anlayışını güçlendirmek

Yukarıda gösterilmekte olan Tablo 1.'de yıllar içerisinde Türkiye Savunma Sanayisinde yer alan planlamalar gösterilmektedir. Dönem içerisinde aktarılan bu planlamalar, çok yönlü olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat temel olan hususlar ülke güvenliği ve ülkenin kalkınması yönündedir.

Grafik 1. 2000-2022 Yılları Arasında Toplam Savunma Sanayi Ciro Rakamları (Milyon \$)
(SASAD, Savunma ve Havacılık Sanayi İmalatçıları Derneği Performans Raporu 2022; Akt. Yılmaztürk, 2023, s. 147).

Yukarıda gösterilmekte olan Grafik 1.'de 2000 ila 2022 yılları arasındaki Türk Savunma Sanayisinin Ciro değerleri aktarılmaktadır. 2022 yılından hemen bir önceki yılın toplam cirosu %20,06 değerindedir. Bununla birlikte yurt genelinde sağlanan gelirlerin artış sağladığı görülmektedir. Yurt dışındaki elde edilen gelirler değerlendirmeye alındığında ise %36,33 değerinde bir yükselişin kaydedildiği görülmektedir. Verilen değerler dâhilinde Türkiye Savunma Sanayisinde büyük bir ilerleme kaydetmiş olduğu görülmektedir. Bunun yanında yine 2016 yılından sonra önemli bir atılım ve çıkışta yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bu

durumun yaşanmasında elbette 15 Temmuz darbe girişiminin de etkisi büyüktür (SASAD, 2022).

Sonuç

Darbeler her ülke için hem iç politika hem de dış politika açısından bir sorun teşkil etmektedir. Darbenin planlanması, faaliyete geçirilmesi ya da yaratmış olduğu sonuçlar ülke genelinde değişimlerin yaşanmasına neden olabileceği gibi bunalımların yaşanmasına da sebep olmaktadır. Yaşanılan bunalım süreci uluslararası alanda durumu daha da kötüye götürebilmektedir. Darbe girişimleri gizli ve planlı bir şekilde yapılması halinde devlet hızlı ve olgun bir şekilde etkisiz hale getirilebilmektedir. Darbeyi planlayan kişi ya da grupların ilk hedefleri kritik noktalara ani bir şekilde baskın yapılması ya da saldırılmasıdır. Süreç başarılı bir şekilde sürdürülür ise devlet yöneticileri etkisiz hale getirilebilmektedir. Nitekim 15 Temmuz 2016 tarihinde bu durum başarısız bir şekilde sonuçlanmıştır. Çünkü darbeyi planlayan kişi ve gruplar hedeflerini tam olarak başarılı bir şekilde yerine getirmemişlerdir. 15 Temmuz darbe girişimi, FETÖ terör örgütleri tarafından tasarlanmış ve uygulamaya geçirilmiştir. Darbenin yaşandığı gece Türkiye için kritik anların yaşandığı bir süreci kapsamaktadır. Darbenin yaşandığı gece pek çok kayıplar verilmiştir. Özellikle sivil halkın darbe girişimcilerine karşı göstermiş oldukları direniş, önemli bir nokta olarak değinilmektedir. Çünkü Türk halkı direniş konusunda öne çıkan bir millettir. Bunu tarihi olaylarda ve savaşlarda görmek mümkündür. Nitekim darbenin siyasi açıdan sağlamış olduğu etkinliği, devletin yeniden yapılanmasına teşvik etmiştir. Türkiye bu aşamada hem iç politika hem de dış politika kapsamında yeniden faaliyete geçerek, kendi bağımsızlığını ilan etmiş ve kendi çıkarları doğrultusunda hareket etme kararı almıştır. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Türkiye'nin dış politikası ele alınmak istendiğinde ekonomik, özgürlük, siyasi, insan hakları ve ticari açıdan da konuların değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü dış politika yalnızca siyasi söylemlerin ya da siyasi faaliyetlerin ekseninde yer alan bir durum değildir. Devletler, politikalarını pek çok açıdan ya da noktadan sağlayabilmekte, taraflı ya da tarafsız olduğu konuları bu şekilde belli edebilmektedir. Dış politika, hedeflenen faaliyetlerin, alınacak kararların ya da atılacak adımların iyi bir şekilde değerlendirilmesi ve hayata geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü devletler açısından dış politika kararları farklılık gösterebilmekte, her devlet için uygun görülmeyebilmektedir. Politik kararların iyi değerlendirilmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir. Uygulama aşamasında argümanlara uygun olarak hareket edilmesi gerekmektedir. Nitekim Türkiye darbe girişimi sonrasında yalnızlaştırılan bir devlet olmuş, dış politik yaklaşımlarında ABD ev AB tarafından olumsuz karşılanmıştır. Darbe girişimi

sonrasında Türkiye özellikle güvenliğin korunması amacı ile savunma sanayisine daha fazla odaklanmıştır. Bu odaklanma elbette dış politika açısından olumsuzlukla değerlendirilmiştir. Objektif olarak konuya bakıldığında bir devletin darbe girişiminden başarıyla çıkması, herhangi bir riskin oluşmaması adına güvenlik önlemlerini alması olağan kabul edilmesi gerekmektedir. Nitekim bu konu dış politika açısından Türkiye'nin güven vermeyen devlet modelini benimsemesi ile sonuçlanmıştır. Durum bu açıdan bakıldığında Türkiye dış politikada ABD ve AB tarafından desteklenmemektedir. Öyle ki AB ve ABD, FETÖ terör örgütü üyelerini saklamış, korumuştur. Türkiye'ye iadelerin ısrarla istenmesine rağmen, belirtilen istekler ciddiye alınmamış, geri çevrilmiştir. Dolayısı ile ABD ve AB'nin Türkiye'nin tarafında olmadığı anlaşılmıştır. Türkiye'nin darbe girişimi sonrasında hem askeri hem de savunma sanayisinde planlamalar gerçekleştirmiş ve bu planlamaları hayata geçirmeyi hedeflemiştir. Herhangi bir riske karşı kendi savunmasını arttırmak, ülke için oluşabilecek riskleri pasif hale getirmek önemlidir. Bu aşamada savunma sanayisinin getirmiş olduğu faaliyetlerin desteklenmesi ve aktif bir şekilde devam ettirilmesi gereklidir. Savunma sanayisi ülkeye pek çok açıdan katkı sağlayan bir alandır. Literatürde de pek çok açıdan değerlendirilmesi yapılan Türkiye Savunma Sanayisi, her aşamada kendini geliştirmesi durumunda ülkeye pek çok açıdan katkı sağlayacağı belirtilmektedir. Bunlar ekonomi, güvenlik, ticaret, teknoloji, istihdam ve kalkınma gibi değerler arasında önemli adımların atılmasını ve olumlu kazanımların elde edilmesini sağlamaktadır. 15 Temmuz darbe girişimi, tek bir kapsamdan alınması mümkün olmayan, çok kapsamlı bir konudur. Türkiye'nin geliştirmiş olduğu adımlar her açıdan değerlendirmeye müsaittir. Fakat dış politika ve savunma sanayisi kapsamından ele alındığında konunun, Türkiye'nin kendi çıkarlarına odaklanması gerektiği ve bu konuda pek çok olumlu geri bildirimlerin alınabileceği düşünülmekte ve ön görülmektedir.

Kaynaklar

- Aktan, S. (2018). Adım Adım Brunson Krizi: Nerden Çıktı, Nasıl Çözüldü?. *Euronews*.
- Aktaş, A. (2016 Temmuz). FETÖ'nun Darbe Girişimine Dünyadan Tepkiler. *Anadolu Ajansı*.
- Aljazeera Türk, (2016 Ağustos). ABD'nin 3 Saat Beklettiği Açıklama. *Aljazeera Türk*.
- Alkan, H. (2016). 15 Temmuz'u Anlamak: Parametreler ve Sonuçlar. *Bilig*, (79), 253- 272.
- Altındağ, N. (2020). Türkiye'nin PKK Bölücü Terör Örgütü ile Mücadelesine Dair Bir Analiz. *Anadolu Strateji Dergisi*, 2(1), 33-48.
- Ataman, M., & Özdemir, Ç. (2018) Turkey's Syria Policy: Constant Objectives, Shifting Priorities. *Turkish Journal of Middle eastern Studies*, 5(2), 13-35.

- Balcı, A. (2017). *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler ve Uygulamalar*. Alfa Yayınları.
- Bostan, Y. (2016 Ekim). FETÖ'nun Yurtdışı Ayağıyla Mücadele. *Kriter Dergi*, <https://kriterdergi.com/siyaset/>.
- Can, E. (2019 Ocak). FETÖ'nün yurt dışı yapılanması çözülüyor. *Anadolu Ajansı*.
- Çetinmühürdar, M. (2019, 2 Ekim). Milli Güvenlik Siyaset Belgesi yenilendi. *Sputniknews*.
- De La Baume, M. (2016 July). Kerry, Mogherini Promise EU-NATO 'Scrutiny' of Turkish Actions After Coup. *Politico*.
- Demirci, N. (2019). 10 Soruda Türkiye Neden S-400 Alıyor?, *Anadolu Ajansı*.
- Doster, H. B. (2017). AKP Dönemi Türk Dış Politikası: 15 Yılın Bilançosu Ağır. *Türk Dış Politikasını Nasıl Bilirdiniz*. Kripto Kitaplar.
- Duman, M. Z. (2018). 15 Temmuz Askeri Darbe Girişiminin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkisi. *Liberal Düşünce Dergisi*, 23(90), 71-95.
- Duran, H. (2016 Kasım). Toplumsal Algıda 15 Temmuz Darbe Girişimi. *SETA*.
- Dursunoğlu, A. (2016 Temmuz). Dış Politika Dinamikleri Açısından 15 Temmuz Darbe Girişimi. *YDH*.
- Euronews (2019). Türkiye ile Rusya Arasında İmzalanan 10 Maddelik Suriye Mutabakatında Neler Var?, *Euronews*.
- Gülen, F. (2017 Mayıs). FETÖ'nün ABD İle İlişkisi Tanık Beyanlarında. *Anadolu Ajansı*.
- Gültekin, O. (2022). *Neoklasik realizm perspektifinden 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrası Türk dış politikasının analizi* [Yüksek lisans tezi, T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi] Yök, Tez.
- İzzetgil, E. & Murshudlu, R. (2021). Suriye Krizi Bağlamında Rusya'nın Ortadoğu Politikasının Türkiye-Rusya İlişkilerine Etkisi. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 269-311.
- Kakışım, C. & Erdoğan, S. (2018). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve 15 Temmuz Darbe Girişiminin Ardından Yaşanan Gelişmeler. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(18), 399-420.
- Karagöz, S. (2017 Temmuz-Ağustos). Batı 15 Temmuz'da Sınıfta Kaldı. *Kriter*.
- Kardaş, Ş. (2017 Ocak-Şubat). Trump Dönemi Amerikan Dış Politikası ve Türkiye. *ORSAM*, 9(78), 8-9.

- Kasapoğlu, Ç. (2017 Aralık). Türkiye’den Kaçan Yüzlerce Gülen Cemaati Üyesi Selanik’te. *BBC*.
- Kılıçer, E. M. (2019). *Soğuk Savaş Dönemi ve Sonrasında Türkiye-ABD İlişkilerinin Karşılaştırmalı Analizi* [Yüksek lisans tezi. T.C. Gazi Üniversitesi] Yök Tez.
- McDowell, D. (2021). Financial Sanctions and Political Risk in The International Currency System. *Review of International Political Economy*, 28(3), 635-661. <https://doi.org/10.1080/09692290.2020.1736126>
- Narlı, D. B. (2020 Ekim). Çatışmaların Gölgesinde Türkiye-Rusya İlişkileri. *DW*.
- Övür, M. (2016 Temmuz). Türkiye Neden Hedefte?. *Sabah*.
- Özaydın, M.H. (2020). *Değişen Güvenlik Algısı ve Türk Savunma Sanayinde Yaşanan Dönüşüm* [Yüksek lisans tezi, T.C. Bahçeşehir Üniversitesi]. Yök Tez.
- Rodriguez Sanmartin, B. K. (2018). 24 Haziran’dan Sonra Cumhurbaşkanlığı’na Bağlanan Kurumlar. *Euronews*.
- SASAD. (2022). *Savunma ve Havacılık Sanayi Performans Raporu 2022*.
- Selamey, İ. (2015). Post-Arap Spring: Changes and Challenges. *Third World Quarterly*, 36(1), 111-129. <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.976025>
- Şahin, M., Tınas, M., Sarı, B., İrdem, İ., Şahin, Y., Kıyıcı, H., & Öztürk, M. (2018). *Uluslararası Bir Tehdit Olarak FETÖ*. Polis Akademisi Yayınları.
- Timoçin, D. (2020 Aralık). ABD’nin Türkiye Yaptırımları Ne Anlama Geliyor?. *Amerika’nın Sesi*.
- Toner, M. (2016 Ağustos). Türkiye’nin Gönderdiği İlk Belgeler Resmi İade Talebi Teşkil Etmiyor. *Amerikanın Sesi*.
- Yılmaztürk, A. (2023). Türkiye’de Savunma Sanayi Sektörü ve Ekonomi Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi. *Enderun Dergisi*, 7(2), 139-165.
- Yılmaztürk, A. (2023). Türkiye’de Savunma Sanayi Sektörü Ve Ekonomi Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi. *Enderun Dergisi*, 7(2), 139-165.
- Yüzbaşıoğlu, N. (2019 Temmuz). Darbe Girişimini Karşısında Türkiye’nin Yanında Durdular. *Anadolu Ajansı*.